

TV Dizilerindeki Mekanlarda Kültürel Yansımaların Göstergebilimsel Çözümlemesi:

Canım Ailem

Yard. Doç. Dr. Canan Uluyağcı

Prof. Dr. Sezen Ünlü

Yard. Doç. Dr. Sevil Uzoğlu Bayçu

Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi

Eskişehir

ÖZET

Günlük yaşam içerisinde yaşadığımız mekanlar ile kendi kimliğimiz hakkında çok farkında olmadan bilgiler aktarıyoruz. Bu bilgi aktarma süreci kuşkusuz iletişimin bir parçasıdır. Yaşadığımız mekanlarla kendi kimliğimiz hakkında bilgi verirken aslında kültürel kimliğimiz hakkında da bilgi veririz. İletişimin gerçekleşebilmesinin koşullarından biri anlamın oluşturulmasıdır. Anlamın oluşturulması sürecine kültürlerarası iletişim boyutunda bakıldığında toplumsal değerler önemli bir yer tutmaktadır. Buna göre toplumsal değerlerin en önemli göstergelerinden biri olan mekanların oynadığı rol yadsınmaz. Mekanlar kültürel kimlikler hakkında fikir verirken toplumsal cinsiyet rollerini de yansıtan önemli göstergelerden biridir. Mekanlara Eco'dan yola çıkarak bir göstergelerin özelliklerini ortaya çıkararak neyi, nasıl yansıttıklarını göstergebilimsel yöntem ile çözümlenmek olanaklıdır. Toplumsal değerleri yansıtan ve pekiştiren kitle iletişim araçları içinde kuşkusuz televizyon önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle son on yıldır Türk televizyonlarına egemen olan yerli diziler kültürel öğeleri sıkça kullanarak geniş kitleleri etkileri altına almaktadırlar. Son dönem yerli dizilerde ise mekanlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu mekanlar aracılığı ile Türk kültürüne ilişkin değerler yansıtılırken bir yandan da Batı-Doğu kültürünün etkilerini görmek olanaklı olmaktadır. Bu çalışmada bu gerçekten yola çıkarak 2010 yayın döneminde geniş kitlelere seslenen "Canım Ailem" adlı dizideki mekanları çözümlenerek kültürel değerlerin mekanlar aracılığı ile nasıl yansıtıldığını araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmada mekan çözümlenmesi göstergebilimsel yöntemle dayanarak yapılmıştır. Bu bağlamda dizide yer alan iki ailenin yaşadığı ev hem toplumsal statünün bu evlere nasıl yansıdığı hem de toplumsal cinsiyet rolleri açısından evlerin nasıl düzenlendiği çözümlenmiştir. Evlerdeki eşyalar, odaların düzenlenişi, renkler, evlerin mimari yapısı birer gösterge olarak ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Türk geleneksel kültüründe önemli bir yer tutan mahalle ve komşuluk kavramları da bu bağlam içerisinde ele alınmıştır. Kuşkusuz kültürel değerlerin yansımada işyerleri de önemli bir olgudur. Bu yüzden dizide yer alan lokantayı, otel ve oto tamirhanesi de çözümlenme kapsamı içerisinde yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Göstergebilim, Kültür, TV Dizileri

A Semiotic Analysis of Location in TV Series and Their Cultural Indicators: The Case of Canım Ailem

ABSTRACT

We transfer much information about our own identity in an unconscious manner via locations where we spend our daily lives. This information transfer process is, undoubtedly, a part of the communication. In fact, we also provide information on our cultural identity, while we transfer information on our identity via our living spaces. One of the requirements for actual establishment of the communication is the realization of the meaning. When process of realizing the meaning is viewed from the dimension of intercultural communication, social values are of extreme importance. Accordingly, the role played by living spaces, which is one of most significant indicator of social values, cannot be ignored. Locations not only provide a view on cultural identities, but they are also one of important indicators reflecting the social gender roles. Undoubtedly, television has a significant position within the range of mass communication tools which reflect and reinforce social values. Dominating the broadcast streaming of Turkish televisions particularly for last 10 years, domestic TV series influences large masses using the cultural elements. Recently, locations gained important positions in domestic series. Values pertaining to Turkish culture are reflected via those locations in one side, it is also possible to witness influences

of West-East culture on the other side. In the light of aforementioned fact, this study also aimed to investigate how cultural values are reflected via locations by analyzing the locations used in the TV series titled “Canım Ailem (My Dear Family)”, which reached the large masses during 2010 broadcasting season. In the study, location analysis was performed based on semiologic method. Within this context, the house hosting two families narrated in the show was analyzed with respect to how social status is reflected in such kinds of houses and how those houses are arranged considering social gender roles. Properties found in houses, arrangement of rooms, colors and architectural structure of houses were considered as an indicator. Besides, concepts of settlement area (quarter) and the neighborhood, which is of substantial importance in the Turkish culture, are also addressed within this context. Certainly, business place is another important case with respect to reflection of cultural values. Therefore, the restaurant, hotel and vehicle repair shop included in the series is included within the analysis scope.

Key Words: Semiology, Culture, TV Series

Giriş

Günlük yaşam içerisinde insanlar pek çok iletiye maruz kalmaktadırlar. Bu iletilerin büyük bir kısmı kitle iletişim araçları tarafından yayılmaktadır. Kuşkusuz yayılan bu iletiler toplumda varolan egemen ideolojinin yaygınlaşmasında da önemli bir yer tutmaktadır. Filmler, reklamlar, televizyon dizileri, programları gibi kaynaklardan iletiler yayılır. Kendine özgü bir dili olan bu yayınlar bir iletişim dizgesi olarak kabul edildiğinde bir metin gibi okunabilir. Bu metinlerin görünen düz anlamlarının dışında alt metin olarak adlandırılabilen yan anlamları da vardır. Varolan ideoloji aslında bu yan anlamlar aracılığı ile yayılır.

Televizyon dizileri de bir metin olarak kabul edildiğinde kuşkusuz okunabileceği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Televizyon dizileri yapıları gereği toplumda varolan kültürel değerleri yansıtırken insanların duygularını da harekete geçirir. Üstelik bu diziler sürekli olduğu için insanların merak duygularını harekete geçirerek karakterlerle izleyicinin özdeşleşmesine olanak sağlar. Yönetmen, senaryo yazarı ve dizi oyuncularını izleyiciye duygu ve düşünceleri aktarırken televizyon dilinin anlatım olanaklarından yararlanırlar. Böylece pek çok gösterge bir araya gelerek dizinin anlamını oluşturur. Alıcı hareketlerinden, renklerden, oyuncuların diyaloglarına dek her şey bir gösteren olarak kabul edilir. Bir dil gibi izleyiciye aktarılır. Bu gösterenlerden birisi de mekanlardır.

Göstergebilim Ve Mekan Çözümlemesi

İnsanların birbirleriyle anlaşmak için kullandıkları doğal diller, davranışlar, görüntüler, trafik belirtkeleri, bir kentin düzenlenişi, bir müzik yapıtı, bir resim, bir tiyatro, bir film, reklam afişleri, moda, yazınsal yapıtlar, bir mimarlık düzenlemesi, kısacası bildirişim amacı taşıyan taşımaların her anlamlı bütün çeşitli birimlerden oluşan bir dizgedir. Gerçekleşme düzlemleri değişik olan bu dizgelerin birimleri de genelde gösterge olarak adlandırılır (Rifat,1990: 83).

Gösterge denildiği zaman aklımıza ilk gelen şey araçtır. Örneğin ısıölçer bir göstergedir. Bize ısı hakkında bilgi verir. Bir ısıölçerin ilettiği bilgiyi doğru anlamak için, hangi ısı birimine göre yapılmış olduğunu bilmemiz ve en azından sayıları okumayı öğrenmiş olmamız gerekir. Suyun sıcaklığını ölçmek için bir ısıölçer kullanmak, elimizi kaynar suya sokmaktan daha sağlıklı ve güvenli bir yoldur. Bu durumda gösterge, bizi bir ölçümü

doğrudan doğruya yapmaktan kurtaran, bizim ölçme eylemimizin yerine geçen bir araç olarak tanımlanabilir. Burada unutulmaması gereken bir göstergelyi okuyabilmek için, nasıl okunacağını önceden öğrenmiş olmamız gerekir. Kuşkusuz sadece bize bilgi aktaran araçlar, okumayı bildiğimiz küçük araçlar değildir. Başka bir şeyin yerine geçip, kendisi o şey olmadığı halde o şeymiş gibi bize bilgi üreten başka türden araçlar da vardır. Örneğin, trafik işaretleri ya da bir film afişi gibi. Ancak bu bildirileri de anlayabilmek için trafik işaretlerinin dilini öğrenmiş olmak gerekmektedir. Kendisi o şey olmadığı halde, o şeyi çağrıştırarak iletişim sağlayan her aracı bir göstergedir. Göstergebilim de iletişim amaçlı bütün araçları, göstergeleri inceleyen, birbirleriyle olan ilişkilerini araştıran, türlerini saptamaya çalışan bilimdir. Modadan, yazıdan, matematik formullerinden mimariye, resimden filme dek tüm kültür olgularını kapsayan geniş bir alana sahiptir. (Erkman, 1987: 8-11).

Göstergebilimin temel ilgi alanının merkezinde gösterge yer alır. Göstergelerin ve onların çalışma biçimlerinin araştırılması göstergebilimin çıkış noktasıdır. İçinde göstergelerin düzenlendiği kodlar ya da sistemler göstergebilimin çalışma alanlarından biridir. Dolayısıyla kültürün kendi varoluşu ve biçimi de bu kodların ve göstergelerin kullanımına bağlı olduğu (Fiske, 1990: 62) için göstergebilim doğrudan kültürel kodları da içine almaktadır.

Göstergebilim dikkatini öncelikle metne yöneltir. Dolayısıyla iletişimi de iletilerde anlam üretme süreci olarak görür. Anlamlandırma etkin bir süreçtir (Fiske, 1990: 69). Bu süreçte okur kendi yaratıcılığını ortaya koyar. Barthes'a göre anlamlandırmanın iki düzeyi vardır. Birinci düzey Saussure'ün de üzerinde durduğu düzanlamdır. Düzanlam göstergenin ortak duysal, bilinen anlamına işaret eder. Anlamlandırmanın ikinci düzeyi ise yananlamdır. Yananlam, göstergenin, kullanıcılarının duygularıyla ya da heyecanlarıyla ve kültürel değerleriyle buluştuğunda meydana gelen etkileşimi betimlemektedir (Aktaran Fiske, 1990: 116).

Göstergebilim, gösterge dizgesi oldukları açık seçik görülen dizgeleri incelemekle kalmaz, tüm kültür görüngülerini gösterge dizgeleriymiş gibi ele alır, bunu yaparken kültürün temelde bildirişim olduğu varsayımından yola çıkar (Erkman, 1987: 87). Bir giysi, bir otomobil, hazırlanmış bir yemek, bir el kol baş hareketi, bir film, bir müzik, bir reklam görüntüsü, bir döşeme takımı, bir gazete başlığı. İşte görünüşte birbirinden farklı nesnelere. Ortak yanları ne olabilir bunların? Hepsi birer göstergedir. Sokakta dolaşırken bu nesnelere baktığımızda hiç de farkında olmadan, her birine aynı etkinlikle yaklaşırız. Belli bir okuma etkinliğidir bu: Modern insan, kentlerin insanı yaşamını okumakla geçirir. Öncelikle ve de özellikle görüntüleri, el-kol-baş hareketlerini, davranışları okur: Şu otomobil bana sahibinin toplumsal statüsünü, şu giysi bana şaşmaz biçimde onu giyenin konformizm ya da eksantriklik derecesini, şu aperiitif de konuğumun yaşam tarzını belirtir. Bütün bu okumalar yaşamımızda öylesine önemlidir, toplumsal, ahlaksal, ideolojik açıdan öylesine değerler içerir ki, zorunlu sistematik bir düşünce tarafından üstlenilmeye çalışmaları gerekir. Göstergebilim bu işlevi yerine getirir (Barthes, 1993: 153). Bu durumda, mimari de, göstergebilimin gerçeklikle yoğun bir biçimde hesaplaşmak zorunda kaldığı alanlardan biridir.

Roland Barthes (1957) “Toplum oluştuğu anda, her kullanım kendi kendisinin göstergesi durumuna dönüşür”, Umberto Eco (1972) ise mimariye genellikle bir bildirişim olgusuymuş gibi yaklaşabileceğini ifade etmektedir. Örneğin; kaşığın bir yiyeceği ağza götürmek için kullanımı, başlangıçta henüz, işlevin bir gereçle yerine getirilmesi demektir. Ancak yemek yiyen kişinin kaşık kullanması, onu izleyenlerin gözünde, o kişinin belli kurallara, törelere uyduğunun da göstergesi, aktarımıdır (Aktaran Erkman, 1987: 87). Mimariye göstergeler dizgesi gözüyle bakılabileceği bir kez saptandıktan sonra, ilk yapılacak iş, bu göstergelerin özelliklerini ortaya çıkarmaktır.

Eco mimaride düzanlam ve yananlam ayrımını şöyle açıklamaktadır. Mimaride düzanlamlama bir binanın birincil gösterileni, o binayı içinde oturulabilir kılan donanımdır. Bir evin yüzünde bir pencere gördüğümde, genellikle pencerenin işlevini düşünmem, bu işlev öylesine özümsemiştir ki, biçemin bir ögesi olarak, öteki pencerelerle olan bağlantısı açasından yorumlayabilirim. Ancak bir mimar pencere izlenimi uyandıracak, ama aslında pencere işlevi görmeyen şeyler de yapabilir. Bunlar mimari bağlam içinde pencere olarak algılanırlar. Estetik işlevleri ne denli aalık seğıkse, böyle algılanmaları da o denli mümkün olur. Bu pencerelerin biçimleri, sayıları, yüzeye yerleştiriliş tarzları yalnızca bir işlev göstermekle kalmaz, ikamet etme ve kullanım hakkında da bilgi verir. Yani yananlamları oluşturur. Bir mimar ya da tasarımcı isterse dahi olsun, yarattığı yeni biçim, eğer daha önceden mevcut olan şifrelendirme süreçlerine dayanmıyorsa, bu biçimi işlevsel kılamaz. Yani, evi, önceden bildiğimiz şifrelerle ilgili bir göstergeler bütünü olarak algılayamazsak kullanamayız. Kuşkusuz bu, yeni işlevler üretirken, ille de eski, tanıdık biçimlere dayanmak anlamına gelmez. Ögelerin birbirine bağlanması (eklemlenmesi) bu şifreleri çözmeye yardımcı olur (Aktaran Erkman, 1987: 97). Bu şifreleri çözerken ve dolayısıyla mekanları anlamlandırırken mekana ait kodları bulmak gereklidir.

Mekana ait kodları doğru değerlendirebilmek için toplumun sosyal ve kültürel kodlarını da bilmek gereklidir. Bu bir diziyi, filmi ya da reklamı çözümlerken de geçerlidir. Türkiye’de yapılan televizyon dizileri genellikle modern yaşam biçimini içeren dizilerdir. Ancak son yıllarda geçmişe bir özlem duyulmaktadır. Bu özlem dizi senaryolarına da yansımaktadır. Özellikle geleneksel değerleri yansıtan dizilerin ratinglerinde bir artış göstermektedir. **Canım Ailem** dizisi de bu ögeleri içinde barındıran dizilerden birisidir. **Canım Ailem** adlı dizide de varolan mekanlar izleyiciye pek çok şey söylemektedir. Ancak bu mekanları çözümlerken Türk kültüründe önemli bir yeri olan mahalle kültüründen de söz etmek gereklidir.

Canım Ailemde Mekanların Söyledikleri

Modernleşme hareketinin mimari ile başladığını söylemek olanaklıdır. Türkiye’de de de çok yönlü modernleşme projesi içinde mekansal düzenlemeler önemli bir yer tutmuştur. Cumhuriyet’in modern kentsel yaşantı imajı, düşük yoğunluklu bahçeli evlerden oluşan bir kent dokusudur. Ancak 1950’li yıllara gelindiğinde bir yandan çok partili sisteme geçilmesi, sanayileşmenin artması ve kuşkusuz köyden kente göç ve hızlı kentleşme modernleşmenin bir

başka uzantısı olarak ortaya çıkmıştır (Tekeli,1998: 147-149). Dolayısıyla Cumhuriyetin Bahçelievler projesi sıra sıra apartmanların yanında yer alan gecekondular ile bir başka göstergeye dönüşmüştür. Bu dönüşüm sonucunda pek çok kültürel değer de ya yok olmuş ya da gerçek anlamlarının dışında başka anlamlar taşımaya başlamışlardır. Bu değerlerden biri olan komşuluk ilişkileri de başka bir boyuta taşınmıştır. Eskiden tüm üzüntülerin sevinçlerin paylaşıldığı kimi kez bir büyük aile olarak algılanan komşular apartman kültürü ile yalnızca aynı kapıdan giren ve aynı çatı altında yaşayan insanların birbirini tanımamasına kadar değişmiştir.

Bunun yanı sıra zamanla hızlı kentleşme ve kırsal nüfusun kentlere yoğun göçü, şaşırtıcı bir üslup ve alt kültür yelpazesi yarattı. Yeni giyim ve tüketim tarzları sınıf,cinsiyet, köken ve yakın dönemde de ideolojik tercihin karmaşık göstergelerine dönüştü.Geleneksel ile modern arasındaki sınırlar çok yönlü yorum ve tartışmalara açık hale geldi.Bu yorumlar sınıf, statü, cinsiyet, etnik kimlik ve yaşanan yer bakımından farklı konumlarda olan toplumsal aktörlerin bakış açılarına göre oluşturulmaktadır (Kandiyoti, 1998: 104).Dolayısıyla yeni anlamlar üretilmeye başlanmış ve bunlarda yeni yaşam biçimlerinin anlamları olmuştur.

Üst sınıfların ve yeni “yuppie” kuşağının yaşama modelleri ise, kent merkezinden uzaklaşarak villa tipi yerleşmelere, doğa ve sağlık, yüzme havuzu, tenis kortu, golf sahası hatta binicilik alanları gibi imajları pazarlayan dört başı mamur ve pahalı banliyö kentlerine taşınmaktadır (Bozdoğan,1998: 132). Böylece geçmişteki geleneksel mahalle anlayışı yaratılmaya çalışılırken bunun içinde gelir düzeyinin oldukça yüksek olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca kapitalist ideolojinin ürettiği yeni değerler sadece göstermelik olup bu tip evlerde de vurgulandığı gibi başka bir yaşam biçimini vurgulamaktadır.

Yine son yılların yeni yaklaşımı ise büyük kentlerde sayıları süratle artan beş yıldızlı oteller, süpermarketler ve dev alışveriş merkezleri, iş merkezleri ve “atrium”lu ofis binaları ile uluslararası zincirlere bağlı tatil köyleridir (Bozdoğan, 1998: 131). Böylece yukarıda da değinildiği gibi yüzyüze iletişimin giderek yok olduğu, mahalle bakkalının yerini alan süpermarketlerin çoğaldığı bir dönemde bu dizi izleyicilere eski geleneksel değerleri tekrar hatırlatarak mimari ve kültürel söylemler arasındaki ilişkileri anlamlandırmaya iyi bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Her ev bir biçim bir de içerikten oluşur. Evin görsel biçimi, göstereni, işlevi ise gösterileni oluşturur. Yani taştan, kerpiçten, tahtadan ya da betondan yapılmış, dört duvarı olan,ışık alması için pencereleri,içeriye girilebilmesi için bir kapısı olan, üzeri herhangi bir malzemeye kapatılmış yapı bizi ev kavramına götürür.Ancak bu evin iç döşemesi,yapıldığı malzemenin kalitesi,bulunduğu semt,apartman ya da tek katlı oluşu, içindeki mobilyalar, dekorasyon biçimi gibi özellikler o evde yaşayan insanlar hakkında bilgi verici niteliktedir.Dahası toplumsal statü ve toplumsal değişim ile de yakından ilgilidir. Dolayısıyla mekan kavramı ve kültürel değerler birbiri ile yakından ilişkilendirilebilir.

Canım Ailem dizisinin geçtiği sokak mekan olarak dar bir sokaktır. Küçük bir meydan içerisinde cumbalı, kiremit çatılı, küçük pencereci, iki katlı ahşap evlerden oluşmaktadır. Osmanlı döneminden kalmış gelenekselliğini koruyabilmiş, hala kapı önünde oturulup

çekirdeklerin yenildiği bir sokaktır. Sokakta varolan bu geleneksel mimari anlayışı evlerin içinde yaşayan insanlara da yansımıştır. Meliha kızkardeşleri ve babasıyla yaşar. Evin büyük kızı olduğu için annenin yüklendiği tüm işler onun üzerindedir. Ev işlerinden, kardeşlerin sorumluluğuna kadar her şeyi üstlenmiş durumdadır. Samim ise ölen kızkardeşinin çocuklarının sorumluluğunu üzerine almış ve kendini çocuklara adanmıştır. En yakın arkadaşı Ali ise onlarla birlikte yaşayarak tüm sorunları paylaşmaktadır. Samim ve Meliha 20 sene önce evlenmeye karar vermişlerdir. Ancak Samim son anda evlilik kararından vazgeçerek kaçmış ve gemilerde çalışmıştır. Ancak kızkardeşi ve kocasının ani ölümü sonucunda geri dönüş yaparak İstanbul'a gelmiştir. Kardeşinin çocuklarına sahiplenerek bir ev tutmuş ve tesadüfen Meliha ile komşu olmuştur. Meliha da Samim'den sonra evlenmemiş kızkardeşlerine ve babasına yaşamını adanmıştır. Dizide sürekli olarak arkadaşlık ve dostluk kavramları gündemde tutulmaktadır. Çünkü bu değerler geleneksel Türk kültüründe önemli bir yer tutmaktadır. Samim'in sıkıntılı günlerinde evini ona kiralayan bir diğer dostu ise çok iyi bir fiyata evini almaya kalkan bir kişiye dostluk adına evini satmamıştır. Böylece aile ilişkilerinin önemi vurgulanırken yitirilen değerler olan arkadaşlık, komşuluk, dostluk gibi kavramlara da gönderme yapılmaktadır. Kuşkusuz önemli bir iletişim aracı olan mekanlar da bu kavramları destekleyecek biçimde düzenlenmiştir. Örneğin, Meliha'nın evi iki katlı, ahşap bir binadır. Eski İstanbul evlerindedir. Eve girerken direkt merdiven ile karşılaşılmaktadır. Merdivenin ortasında sağ tarafta yer alan oda babanın odasıdır. Tekrar merdiven ile devam edildiğinde salona ulaşılmaktadır. Salon ve mutfak aynı kattadır. Salon geleneksel Türk evi biçiminde döşenmiştir. Camın önünde bir divan vardır. Üzerinde desenli kumaştan dikilmiş bir divan örtüsü ve yastıklar yer almaktadır. Salonun ortasında yuvarlak bir yemek masası bulunmaktadır. Yemek masası önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü bütün aile yemekte bir araya gelmekte ve günlük konuşmalar yapılmaktadır. Yemek yapmak ve yemek aile için çok önemlidir. Bütün geleneksel Türk yemekleri yapılmaktadır. Kebaplar, börekler, kurabiyeler, sarmalar gibi. Yemek çok önemli olmasına karşın mutfak oldukça küçüktür. Mutfakta fırın ve ocak eski tarzda olmasına karşın profesyonelce yemekler yapılmaktadır. Yemek o kadar önemli ki babanın sevgilisi ile yemek yüzünden kavga ediliyor.

Salondan bir iki merdiven yukarı çıkıldığında Meliha ve kızkardeşlerinin odasına ulaşılmaktadır. İki kız kardeş birlikte kalmaktadırlar. Meliha ise kendi başına bir odada kalmaktadır. Kız kardeşlerin odasında iki tane tek kişilik yatak bulunmaktadır. İki yatak arasında bir komidin vardır. Mobilya da anlamsal bir nesnedir; dil, hem işlevsel açıdan özdeş olan (iki tür dolap, iki tür karyola, vb) ve her biri, "üslup"una ayrı bir anlama gönderen mobilya karşıtlıklarından, hem de oda düzleminde değişik birimlerin birleşim kurallarından (mobilya takımı) oluşur (Barthes, 1993: 34). Bu odada da mobilyalar düzenleniş biçimleri ile geleneksel Türk evlerini anımsatıp yaşatmaktadır.

Samimin evi ise Meliha'nın evinin tam karşısında yer almaktadır. Sokak kapıları ve camları birbirlerine bakmaktadır. Evlerin bu kadar yakın ve iç içe olması Türk kültüründe komşuluğun önemini vurgulamaktadır. Böylece komşular istedikleri anda birbirlerini görebilmekte ve haberleşebilmektedirler. Komşuluk kavramı Türk kültürü açısından o denli önemlidir ki bazı eski Türk evlerinde komşu kapısı adı verilen kapılar açılmış ve böylece

komşular diledikleri anda birbirlerine girip çıkabilme olanağına sahip olmuşlardır. Komşu olmak aile olmak ile eşanlamlıdır.

Samim'in evinin girişinde hemen küçük bir mutfak yer almaktadır. Çok kullanışlı bir mutfak değildir. Merdivenle yukarıya çıkıldığında büyük bir salon vardır. Salondaki eşyalar evin atmosferine pek uymamaktadır. Çünkü Samim'in ölen kardeşinin villasından getirilmiş eşyalar ile ev döşenmiştir. Meliha bu odadaki mobilyaları elden geçirip örtülerle süsleyip evi daha yaşanır bir hale getirmeye çalışmaktadır. Çünkü ev güzelleştirme dili, aslında kadınların bedenleriyle evleri arasında bir özdeşlik kurar, evler de kadınlar gibi her şeyden önce şık, zarif ve güzel olarak nitelendirilirler (Coward, 1989: 60). Kısaca evi var eden kadındır ve toplumun kadına yüklediği tüm roller ev de yeniden anlamlandırılır ve üretilir.

Samimin evinde de yemek masası salonda yer almaktadır ve oldukça büyüktür. Onlarda tüm sorunları ve günün olaylarını yemek masasında tartışırlar. Samim iyi bir aşçı olmasına karşın yemekler genellikle Meliha tarafından yapılmaktadır. Meliha özellikle çocuklar için kurabiye, poğaçaya gibi yiyecekler hazırlamaktadır. Samim ise kebab türünde yemekler yapmaktadır. Yemeği hazırlayan kadınlardır. Üstelik bu iş yoğun bir emek gerektirir. Fakat yemeğin sunulmasına gelince, etin parçalanması ve tabakların dağıtılması geleneksel bir erkek görevidir. Bu ritüel, yemekler erkeklerin yemek sağlama itibarını ve kadınların hazırlama ve hizmet etme görevini belirtir. Yemek, aileye hizmet etme gönüllüğünü sergileyen ve yemek hazırlayarak sevgisini ifade eden kadının ev içi emeğinin ürünüdür. Erkek ekonomik ihtiyaçları karşılayan kişi olarak yemeği bölüştürür (Coward, 1989: 101). Dizide de sürekli yemek yapan kişiler kadınlardır. Meliha hem kendi evi hem de Samim'in evi için yemek pişirir. Daha sonra otelin yemek işini üstlenir (Samim burada yemeği müşterilere sunan kişidir) ve kardeşleriyle birlikte para kazanmak için evlere yemek yapar. Ayrıca Halim bir lokanta işletmesine karşın yemek yaparken hiç gösterilmez. O aşçı değil, bu işten para kazanan bir işletmecidir.

Dizide yemek yapma ve yeme işi neredeyse tüm öykünün alt yapısını oluşturmaktadır. Kadınlar yemeklerini yarıştırmak erkekleri elde etmeye de çalışırlar. Meliha'nın babası Cabbar Ağa yaşlı bir hanımla arkadaşlık eder. Arkadaşı ilk olarak Cabbar Ağa'nın beğendiği yemekleri öğrenir ve yapar. Meliha da bu kadına babasını kaptırmamak için yemekleriyle tekrar babasını eve döndürmeye çalışır. Kısaca yemek kadınlar arası rekabetin bir göstergesi olarak karşımıza çıkar.

Kuşkusuz mimaride olduğu gibi yiyecek de başka bir anlamlama dizgesi içinde yer almaktadır. Roland Barthes'a göre besin dili şunlardan oluşmaktadır. 1. Yasaklama kuralları (yiyecek yasakları) 2. Belirlenmesi gereken birimlerin anlam aktarıcı karşıtlıkları (sözgelimi, tuzlu/şekerli) 3. Zamandaş (tek yemek) ya da ardışık (art arda yenen yemekler dizisi mönü) birleşim kuralları, 4. Belki de bir tür besinsel söz sanatı işlevi yerine getiren yaygın kurallar. Çok zengin olan besin "söz"üyse, her türlü kişisel (ya da ailesel) yemek hazırlama ve birleştirme türlerini kapsar(bir ailenin belli sayıda alışkanlıklarının etkisi altındaki mutfağı, dilin bireysel kullanımı olarak ele alınabilir). Sözgelimi, aynı sofrada art arda yenen yemekler dizisi (mönü) Dil ile Sözü işleyişini çok iyi açıklar. Her yemek dizisi bir yapıya (ulusal ya da

bölgesel ve toplumsal) uyar, ama bu yapı tıpkı bir dilsel “biçim”in, konuşucunun özel bir bildiri için gereksinim duyduğu özgür değişim ve birleşimlerle dolması gibi, gününe ve kullananlara göre değişik biçimlerde dolar. Burada Dil ile Söz arasındaki bağıntı dil yetisi düzleminde rastlanan bağıntıya oldukça yakındır. Kısaca belirtmek gerekirse, besin dilini oluşturan, kullanımdır, yani sözlerin bir tür anlamlandırılmasıdır. Bununla birlikte, bireysel yenilenme olguları (yeni oluşturulmuş yemek tarifleri) kuramsal bir değer de kazanabilir. Besin dili, yalnız ve yalnız geniş ölçüde toplumsal nitelikli bir kullanımdan ya da salt bireysel bir “söz”den kaynaklanarak oluşur (Barthes, 1993: 33). Ancak yemek kültürünün mimaride olduğu gibi toplumsal gelişme ile yakından ilişkisi vardır. Türkiye de büyük kentlerde 1980 ve 90’lardan sonra, yabancı mutfaklar boy göstermeye başlamıştır. Fransız, İtalyan, Çin, Japon, Tayland ve hatta Meksika mutfağı ile tanışılmaya başlanmıştır. Amerikan yaşam tarzı tüm dünyayı etkilerken, elbette yurdumuzda da Mc Donalds ve Burger King türü “fast food” zincirlerinin ilk halkaları atılır. Bu arada “yeni seçkinler” büyük otellerde kahvaltı ile öğle yemeğini birleştiren açık büfelere, yani “brunch” sefalarına başlarlar Pazar günleri (Ünsal, 1999: 168). Buna karşın sulu yemek üreten halk tipi lokantalar bu yeni yeme içme kültürüne direnmeye çalışırlar. Dizide de mekan ve yemek ilişkisi kurularak geleneksel Türk mutfağının örnekleri sunulur. Halim kuru fasulye ve pilav satan bir esnaf lokantası işletmektedir. Türk geleneksel yemek kültüründe önemli bir yer tutan bu yemekler Türk kültürü açısından bakıldığında doğru bir dizim oluşturmaktadır. Halim’in geleneksel ev yemekleri yapan esnaf lokantasına karşın oturduğu ev diğerlerinin evlerine göre oldukça modern bir yapıdadır. Örneğin, apartman dairesinde oturmaktadır. Evin içindeki mobilyalar modern tarzdadır. Bunun yanı sıra Samim ve Meliha’nın işlettikleri otel de geleneksel yapıdadır. Eski bir yalıdan otele dönüştürülmüştür. Mutfağı da geleneksel Türk yemeklerinden oluşturulmuştur. Böylece yemek ve mekan ilişkisi sürekli olarak gündemde tutulur.

Konutlar, hem tasarımları hem de kullanım biçimleri ile ait oldukları toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısını yansıtır. Toplumsal yapı ve bu yapının gerektirdiği cinsiyet rol ve ilişkileri, konutta hane halkı üyeleri arası ilişkilerden hane halkı ile ziyaretçiler arası ilişkilere kadar, gündelik hayatın nasıl geçmesi gerektiği hususunda rol oynayan kriterlerden biridir Toplumsal yapının değişimi, konutta mekansal örgütlenmeden konut mekanlarına ve bu mekanlarda kullanılan eşyalara kadar değişimin de habercisidir (Güney, 2009: 112-113). Dolayısıyla Halim’in evinin modern tarzda döşenmiş olması bu değişimin bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel Türk kültüründe önemli kavramlardan biri de mahremiyet kavramıdır. Geleneksel Türk evleri bu kavrama büyük önem verilerek inşa edilmiştir. Meliha’nın ve Samim’in evlerinde yatak odaları ayrı kattadır. Bu da dönemin toplumsal yapısında mahremiyetin önemini vurgulamaktadır. Ancak bir apartman dairesinde oturan Halim’in evinde yatak odası salon, mutfak ve diğer odaların yakınında yer almaktadır. Meliha’nın ve Samim’in evlerinde yine salonun ayrı bir katta olması gelen konukların diğer odaları görmelerini engellemektedir. Böylece mahremiyet olgusu devam etmektedir. Ayrıca Meliha’nın evinin girişi doğrudan odalara açılmamakta uzunca bir merdivenden sonra salona ulaşılmaktadır. Böylece kapı açıldığında gelenler evin hiçbir odasını görememektedirler ve

özel alanın mahremiyeti korunmaya devam etmektedir. Mutfak salonun aynı katta olması mutfağın yemek yenemeyecek kadar küçük olması ve yemeğin salonda yenilmesi aile bireylerinin birbirleriyle daha çok karşılaşmalarına ve bağımsız hareket etme özgürlüklerinin sınırlandırılmasına neden olmaktadır. Ayrıca evlerde varolan oda sayısına karşın daha kalabalık yaşanmasından dolayı yatak odaları da başka kardeşlerle paylaşılmaktadır. Böylece tüm aile birbirinden haberdar, toplu bir biçimde yaşamak durumundadır. Modern çekirdek ailenin karşısında geleneksel kalabalık aile imgesi oluşturulmuştur.

Sonuç

Bir aile melodramı cinsel ilişkiler, evlilik, ailenin birliği, aile içindeki çatışmalar ve dıştakilerin tehdidiyle gelen aile parçalanması ya da modern kadının sorunlarıyla ilgilidir. Öykü mümkün olduğunca gündelik yaşamın yakınında kalır. Ve aile melodramları aileyi etkilemediği sürece politikayla, işyerindeki çatışmalarla ya da toplumsal olaylarla ilgilenmez (Coward, 1989: 145). Canım Ailem de de aşk, kavuşamama, evlilik, aile birliği ve aile büyüklerine saygı, evlilikten doğan aile içi çatışmalar, komşuluk ilişkileri, arkadaşlık gibi kavramlar olay örgüsünü oluşturur. Diğer dizilerde olduğu gibi bu dizide de gündelik yaşamın dışına hiç çıkmaz. Siyaset ve toplumsal olaylar olay örgüsü içinde kesinlikle yer almaz. Bir anlamda bu dizi yitirmeye yüz tutmuş arkadaşlık, aile, aşk gibi kavramlara dönerek izleyicilerin rahatlamasını sağlar. Çünkü insanlar çağdaş yaşamın getirdiği zorunluluklarla yoğun iş temposu, ekonomik sorunlar gibi bu değerleri unutmaya başlamışlardır.

Dizide mekanlar ve geleneksel kavramlar arasında sıkı ilişkiler kurularak mekan önemli bir biçimde ön plana çıkarılmıştır. Böylece mekan ve değerler arasında ilişkiler kurulmuştur. Özellikle eski İstanbul evlerinden oluşan bir mahallenin dizi için seçilmesi modern yaşamla birlikte unutulmaya yüz tutan değerleri yeniden gündeme getirme açısından oldukça önem taşımaktadır. Eco'nun da belirttiği gibi bu dizide mekan düzenlamanın ötesinde yeni anlamlar üretmemize uygun düşecek bir dizim oluşturmuştur. Kuşkusuz mekan çözümlemesi içinde dizinin olay örgüsü göz önüne alındığında yemek kültürü ile de ilişki kurulmak durumunda kalınmıştır. Başka bir göstergenin dizgesi olan yemek mekan kavramı ile bağdaştırılmış ve kültürel değerler bu iki kavram aracılığı ile verilmiştir. Böylece Türk kültürü açısından çok önemli olan arkadaşlık, komşuluk, dostluk gibi kavramlar mekanlar aracılığı ile yeniden gündeme getirilmiştir. Modern yaşam içerisinde unutulmaya yüz tutan bu değerler yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

- Barthes, R. (1993). *Göstergebilimsel Serüven*, (Çev: M.Rifat-S. Rifat) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bozdoğan, S. (1998). Türk Mimari Kültüründe Modernizm: Genel Bir Bakış, *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. (Ed: S. Bozdoğan-R. Kasaba) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Coward, R. (1989). *Kadınlık Arzuları*. (Çev: A.Türker) İst: Ayrıntı Yayınları.
- Erkman, F. (1987). *Göstergebilime Giriş*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*, (Çev: S.İrvan). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Güney, Y.İ. (2009). Konutta Mekansal Organizasyon ve Toplumsal Cinsiyet: Yirminci Yüzyıl Ankara Apartmanları. *Cins Cins Mekan*. (Der: A.Alkan), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Kandiyoti, D. (1998). Modernin Cinsiyeti: Türk Modernleşmesi Araştırmalarında Eksik Boyutlar. *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. (Ed: S. Bozdoğan-R. Kasaba) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Rifat, M. (1990). *Dilbilim ve Göstergebilimin Çağdaş Kuramları*. İstanbul: Düzlem Yayınları.
- Tekeli, İ. (1998). Bir Modernleşme Projesi Olarak Türkiye’de Kent Planlaması. *Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik*. (Ed: S. Bozdoğan-R. Kasaba). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Ünsal, A. (1999). 75 Yılda yeme- İçme Cumhuriyet’in Lokantaları. *75 Yılda Değişen Yaşam Değişen İnsan Cumhuriyet Modaları*. (Ed: O. Baydar-D.Özkan). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.